

ПАНЯЦЦЕ БІЛІНГВАЛЬНА-АДУКАЦЫЙНАГА АСЯРОДДЗЯ ЎСТАНОВЫ ДАШКОЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ Ў СІТУАЦЫІ БЛІЗКАРОДНАСНАГА ДВУХМОЎЯ

PANIATSCE BILINGUALNA-ADUKATSYNAGA ASYARODDZYA STANOVY DASHKOLNAY ADUKATSYI AND SITUATIONS OF NEARLY BOTH MEN'S

А.С. Заяц, A.S. Zayats

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, Мінск, Рэспубліка Беларусь
Навук. рук. – Н. С. Старжынская,
док. пед. навук, прафесар

Анотацыя. У артыкуле раскрываецца сутнасць білінгвальна-адукацыйнага асяроддзя ўстановаў дашкольнай адукацыі, магчымыя шляхі яго пабудовы.

Annotation. The article reveals the essence of the bilingual educational environment of the preschool educational institution, possible ways of its construction.

Ключевые слова. Дзеці дашкольнага ўзросту, білінгвальная адукацыя, білінгвальна-адукацыйнае асяроддзе.

Key word. Preschool children, closely related bilingualism, bilingual educational environment.

Рэспубліка Беларусь з'яўляецца краінай, дзе замацавана дзяржаўнае руска-беларускае двухмоўе, што вызначае пэўныя асаблівасці арганізацыі маўленчага развіцця дзяцей.

Беларуская і руская культуры грунтуюцца на агульных каранях і маюць шматвяковую сумесную гісторыю. Але беларуская мова як мова нацыянальная выступае своеасаблівым кодам культуры, г. зн. у пэўнай ступені вызначае светапогляд і менталітэт народа, яго псіхічную і нацыянальна-культурную свядомасць (А. А. Грымаць, Т. М. Мікуліч, В. У. Протчанка, М.Р. Яленскі і інш.). Таму хаця для большасці дзяцей нашай краіны роднай мовай па крытэрыях паходжання, кампетэнтнасці і функцыянальнасці выступае руская мова, да якой яны далучаюцца з маленства, беларуская мова для беларускіх дзяцей па крытэрыі ідэнтыфікацыі асэнсоўваецца ў грамадстве таксама як родная мова, на аснове якой ажыццяўляецца іх нацыянальна-культурная сацыялізацыя. Саспела разуменне, што ў дзяцей з дашкольнага ўзросту неабходна выходзіць любоў і павагу як да рускай, так і да беларускай моў, фарміраваць у іх чуласць да моўных норм і выразных сродкаў абедзвюх моў.

Вызначанае акалічнасць абумоўлівае неабходнасць арганізацыі ў Рэспубліцы Беларусь білінгвальнай дашкольнай адукацыі. Білінгвальная адукацыя, як працэс і вынік, – гэта засваенне асобай культурна-гістарычнага і сацыяльнага вопыту, каштоўнасцей нацыянальнай і сусветнай культуры сродкамі дзвюх моў. Як шырокі працэс білінгвальная адукацыя ўключае

ў сябе білінгвальнае выхаванне і білінгвальнае навучанне. Білінгвальнае навучанне - спецыяльна арганізаваны мэтанакіраваны працэс развіцця і ўдасканалення гаворкі дзяцей на дзвюх мовах і далучэння іх да нацыянальнай і сусветнай культуры сродкамі дзвюх моў. Білінгвальнае навучанне ёсць сродак білінгвальнага выхавання дзяцей, якое ўяўляе сабой мэтанакіраваны, свядома арганізаваны педагагічны працэс, які садзейнічае рознабаковаму і гарманічнаму развіццю асобы дзіцяці сродкамі дзвюх моў і прадстаўленых імі культур [1].

У цяперашні час сітэма дашкольнай адукацыі ў Беларусі з'яўляецца білінгвальнай як па форме (у рэспубліцы дзейнічаюць установы дашкольнай адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання), так і па змесце (у адпаведнасці з вучэбнай праграмай ва ўстановах дашкольна адукацыі прадугледжваецца развіццё маўлення дзяцей і культуры маўленчых зносін на абедзвюх мовах). Але беларуская мова ў дзіцячым садзе з рускім моўным рэжымам вывучаецца на спецыяльных занятках адзін раз у тыдзень, па-за імі ажыццяўляецца знаёмства дзяцей і з беларускай мастацкай літаратурай. Акрамя таго, ва ўстановах дашкольнай адукацыі прынята ў адзін дзень у тыдзень цалкам праводзіць усе мерапрыемствы на беларускай мове.

Такім чынам, сучаснае ўстанова дашкольнай адукацыі ў Беларусі ўяўляе сабой, па класіфікацыі К. Ю. Пратасавай, такі тып двухмоўнай адукацыйнай установы, у якой знаёмства з нацыянальнай мовай адбываецца ў невялікім аб'ёме. І нават калі ўвесь выхаваўчы працэс адбываецца ў рамках нацыянальнай культуры, ўвасабляецца ён на рускай мове [2]. Пры такім падыходзе “шчыльнасць зносін” (Л. В. Шчэрба) на нацыянальнай мове ў сучаснай установе дашкольнай адукацыі надзвычай нізкая. Далучэнне да духоўных і матэрыяльных каштоўнасцей сваёй нацыі неабходна ажыццяўляць на нацыянальнай мове. Для гэтага ва ўстанове дашкольнай адукацыі неабходна стварыць білінгвальна-адукацыйнае асяроддзе.

Перш за ўсё паўнацэннае беларускамоўнае развіццё дзяцей патрабуе стварэння ў дашкольнай установе нацыянальна-культурнага фону ў шырокім сэнсе слова. Абавязковай умовай авалодання дашкольнікамі родным маўленнем з'яўляецца стварэнне ў дзіцячым садзе беларускамоўнай атмасферы, якую дзеці маглі б успрымаць як натуральную. У дашкольнай установе павінна праводзіцца штодзённая праца па засваенні звычайў, традыцый, культуры беларускага народа, фарміраванні уяўленняў аб тэрыторыі, гісторыі краіны, яе нацыянальных колерах, сімвалах, вядомых людзях і героях дзяржавы. Зносіны на вышэйназваныя тэмы ажыццяўляюцца на беларускай мове. У сілу блізкароднасці рускай і беларускай моў, зразумеласці апошняй, беларускамоўная атмасфера даволі хутка становіцца для дашкольнікаў звыклай (А. А. Грымаць, Н. С. Старжынская).

Стварэнню білінгвальна-адукацыйнаму асяроддзю спрыяе, па-першае, метадычная інтэграцыя ў навучанні дзюм мовам, што прадугледжвае ўзаемазвязанае развіццё рускага і беларускага маўлення, навучання дзвум блізкароднасным мовам у адзіным працэсе зносін.

Інтэгратыўная методыка развіцця рускага і беларускага маўлення павінна ўяўляць сабой адзіную методыку развіцця маўлення на блізкароднасных мовах, якая дасць магчымасць дзіцяці авалодаць спосабамі фарміравання і фармулявання думкі на абедзвюх мовах [3].

Па-другое, стварэнню такога асяроддзя прыводзіць лінгвакультуралагічны падыход да развіцця беларускага маўлення і культуры маўленчых зносін ў дзяцей дашкольнага ўзросту. Названы падыход уключае наступныя метадычныя напрамкі яго рэалізацыі: 1) спасціжэнне каштоўнасцей і рэалій нацыянальнай культуры; 2) засваенне дзецьмі нацыянальна маркіраваных адзінак беларускай мовы; 3) навучанне беларускай мове ў дыялозе культур [4].

Далучэнне дзяцей да каштоўнасцей нацыянальнай культуры прадугледжвае ўключэнне ў змест адукацыі культурознаўчых, перш за ўсё, мастацкіх тэкстаў (фальклору і аўтарскіх), што адлюстроўваюць ментальны вопыт, культурныя асаблівасці беларускага народа. Фарміраванню ў дзяцей каштоўнага стаўлення да нацыянальнай мовы садзейнічае і ўключэнне ў змест навучання выказванняў пра Беларусь і беларускую мову, якія належаць выбітным стваральнікам культуры (П. Броўка, Г. Гілевіч, А. Мілюць, М. Пазнякоў і інш).

Да нацыянальна маркіраваных адзінак мовы адносяцца словы, якія абазначаюць рэаліі духоўнай і матэрыяльнай культуры беларусаў: назвы народных звычаяў і свят, пабудовы традыцыйнага адзення, страў нацыянальнай кухні і інш. Акрамя таго, гэта устойлівыя параўнанні, фразеялагізмы, народныя сімвалы і інш.

Дыялог культур як напрамак рэалізацыі лінгвакультурознаўчага падыходу прызваны фарміраваць ў дзяцей ўяўленні пра самабытнасць і ўнікальнасць беларускай мовы і культуры шляхам яе параўнання з рускай мовай. Гэта садзейнічае асэнсаванню дзецьмі агульнага і адметнага ў нацыянальных традыцыях і выхаванню павагі да культурных каштоўнасцей абодвух народаў

Список использованных источников

1. Палиева, Т. В. Развитие дошкольного образования Беларуси в условиях билингвизма (вторая половина XX века) / Т. В. Палиева: Автореф. дис. ... канд. пед. наук – Минск, 2007. – 26 с.
2. Протасова, Е. Ю. Психолого-педагогические и лингводидактические основы двуязычного воспитания в детском саду / Е. Ю. Протасова: Автореф. дис. ... докт. пед. наук – М., 1996. – 58 с.
3. Старжинская, Н. С. Двухмоўны дзіцячы сад у сітуацыі блізкароднаснага білінгвізму / Н. С. Старжинская // Актуальные проблемы и тенденции современного дошкольного образования: сб. науч. ст. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка: редкол. Л. Н. Воронцовая, Т. В. Поздеева, И. Г. Добрицкая и др.; под общ. Ред. Л. Н. Воронцовой – Минск: БГПУ, 2013. - С. 210 – 213.
4. Старжинская, Н. С. Сучасныя падыходы да нацыянальна-моўнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту / Н. С. Старжинская // Пралеска. – 2016. - № 10. – С. 3 – 8.